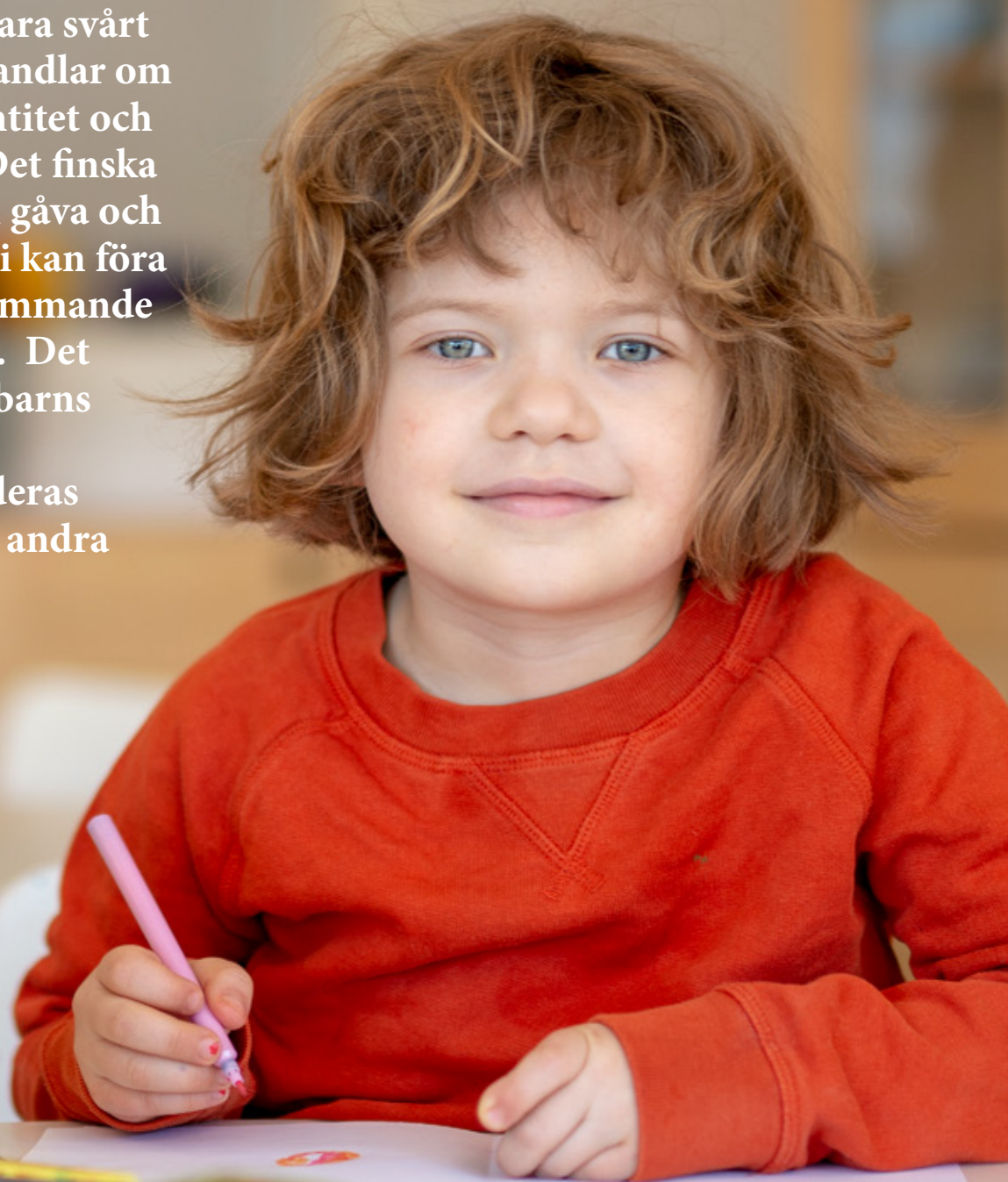

Finskan grunden för vår egen kultur

Det finska språket är grunden för vår egen kultur. Det förmedlar något till oss om finskheten, något som annars kan vara svårt att nå. Det handlar om vår egen identitet och våra rötter. Det finska språket är en gåva och ett arv som vi kan föra vidare till kommande generationer. Det stärker våra barns identitet och underlättar deras kontakt med andra finsktalande.

Många bär på en sorg

Många människor med finska rötter i Sverige bär på en sorg eftersom de inte har haft möjlighet att lära sig finska eller har förlorat språket i något skede. Tidigare var samhällets syn på finska språket negativ eller förmins-kande, och många föräldrar ville skydda sina barn genom att enbart tala svenska med dem. Nu är situationen annorlunda. De nationella minoritetsspråken, däribland finska, har fått högre status och det finns lagar som skyddar språken. Det finns därför många möjligheter att både stärka sin egen finska och få språk-stöd till sitt barn genom förskola och skola.

Lagstiftning

År 2000 blev finska ett av Sveriges fem nationella minoritetsspråk. Det innebär att det officiellt har erkänts att finska har talats i Sverige under mycket lång tid och att finskan betraktas som en del av det svenska kulturarvet. Staten stöder finska språket genom språklagen (2009:600) samt genom lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).

Språklagen trädde i kraft år 2009 och minoritetslagen år 2010. Enligt språklagen har samhället ett speciellt ansvar för att värna om de nationella minoritetsspråken. Den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig, använda och utveckla sitt minoritetsspråk. Minoritetslagen i sin tur syftar till att ge finskan och de övriga minoritetsspråken ett grundläggande skydd i hela landet.

Utöver detta har det finska språket en starkare ställning i de kommuner som anslutit sig till det så kallade förvaltningsområdet för finska språket. År 2019 var antalet sådana kommuner 66. Alla landets kommuner kan frivilligt ansöka om att bli en del av förvaltningsområdet. Enligt lagen har man i dessa kommuner till exempel rätt att använda finska i sina muntliga och skriftliga kontakter med myndigheter. Man har också rätt till barn- och äldreomsorg på finska.

Från och med 2019 har lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk skärpts bland annat när det gäller barnomsorgen och paragrafen har flyttats över till skollagen. Några ska kommuner som ingår i ett förvaltningsområde ”erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska” (Skollag 2010:800).

Även i andra kommuner har förskolan enligt förskolans läroplan från och med 2019 ett särskilt ansvar för finska och andra nationella minoritetsspråk. I hela landet ska barn som tillhör nationella minoriteter ”stödjast i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet. Förskolan ska därigenom bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer” (LpFÖ 2018). Detta betyder att man som förälder alltid kan efterfråga ett stärkt språkstöd för sitt barn oberoende av vilken kommun man bor i.

Vad kan vi föräldrar göra?

Det är bra att fundera på språkfrågan redan innan barnet är fött. Vill vi att barnet ska få tillgång till både svenska och finska? Hur ska vi göra då? Familjer kan se mycket olika ut. Det kan finnas en eller två föräldrar hemma, en förälder kan bo långt borta, mor- eller farföräldrar kan ingå i familjen och så vidare. De vuxna kanske behärskar finska, eller också gör de inte det. Men hur det än ser ut, kan vi alltid stödja våra barn så att de lär sig finska.

Det viktigaste är att barnet får gott om tillfällen att höra och använda språket. Lättast är om föräldrarna själva kan finska och gör det till en vana att tala finska hemma. Om de har olika modersmål kan de komma överens om att tala var sitt språk till barnet.

Även om man själv inte kan finska kan man göra mycket för att bidra till sitt barns utveckling i finska. Man kan se till att barnet

kommer i kontakt med andra finsktalande, till exempel mor- eller farföräldrar, andra släktingar eller finskkunniga lekkamrater. Man kan också planera roliga arrangemang, resor och andra aktiviteter där finska språket hörs och används. Biblioteken har ett ansvar att tillhandahålla böcker och annat material på nationella minoritetsspråk och man kan lämna inköpsförslag på finska barnböcker. Man kan också ta reda på om det lokala biblioteket har sagotimmar på finska eller om det finns annan finskspråkig lokal småbarnsverksamhet som barnet kan delta i.

Typiska drag i flerspråkighetsutvecklingen

Det är vanligt för ett barn som växer upp i en två- eller flerspråkig omgivning att till en början blanda sina språk. Det är också vanligt att ett barn av olika anledningar börjar svara på svenska när föräldern talar finska. Man behöver inte oroa sig över det utan kan fortsätta att tala finska. Barnet fortsätter ändå att stärkas i sin finska och när motivationen senare ökar blir det lättare för barnet att åter börja tala finska. Det är viktigt att finska språket så långt som möjligt förknippas med glädje och positiva upplevelser och att man inte reagerar negativt om barnet tidvis föredrar att tala svenska.

Flerspråkighetens fördelar

All forskning visar att en flerspråkig uppväxt gynnar barnets utveckling på många sätt. Inte minst stärker kunskaper i finska barnets identitet och möjligheten att känna samhörighet med den sverigefinska gruppen. Det finns också andra fördelar med flerspråkigheten. Finska är numera ett efterfrågat språk på den svenska arbetsmarknaden. I förvaltningskommunerna, men även utanför dem, behövs personer som behärskar finska i utbildnings- och vårdsektorn. Många företag ser kunskaper i finska som merit. På så gott som alla områden pågår ett livligt samarbete

mellan Sverige och Finland, och där behövs det personer med goda språk- och kulturkunskaper. Finska är också ett av de officiella språken inom EU. Flerspråkigheten ger ungdomar nyckeln till framtiden i den globaliserade världen.

Förskolan, förskoleklassen och grundskolan

Det första steget i det svenska skolsystemet är förskolan som är avsedd för 1–5 åringar. Vid sex års ålder får barnet börja i förskoleklassen vars avsikt är att förbereda barnet för grundskolan. Barnet kan få stöd i finska i så väl kommunala som icke-kommunala förskolor, och även i förskoleklassen.

I grundskolan ges modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk även om det bara finns en elev i kommunen som önskar denna undervisning och även om eleven inte har några kunskaper i språket eller talar det med sina föräldrar. Det är vanligt att modersmålsundervisning i finska ges en eller två timmar i veckan. På en handfull orter finns kommunala finska klasser och utöver detta finns det i Sverige några sverigefinska friskolor där undervisning sker på både finska och svenska. Friskolorna har startats på föräldrarnas initiativ.

Behov av revitalisering

Det finns många barn och vuxna som saknar kunskaper i finska. Förskolan och skolan kan hjälpa till men ibland behövs mer stöd för att stärka och återta, eller revitalisera, finskan. Institutet för språk och folkminnen erbjuder sedan 2010 ett särskilt projektstöd till språklig revitalisering. Stöd kan sökas för småskaliga projekt som syftar till att utveckla kunskaperna i nationella minoritetsspråk. Mer information om projektstödet kan man hitta på institutets hemsida, se <https://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/bidrag-till-minoritetspraken.html>.

Hur man överklagar

Minoritets- och minoritetsspråkslagen har stärkt föräldrarnas rätt till att överklaga fattade beslut. Om kommunen vägrar erbjuda stöd för finska i förskolan, kan man ta upp detta med förskolechefen eller med kommunens skolchef. Om dessa kontakter inte hjälper har man rätt att vända sig till skolinspektionen. Om det är fråga om kommuner som tillhör det finska förvaltningsområdet kan man även kontakta länsstyrelsen i Stockholms län och deras minoritetsenhet.

Lästips

Leena Huss: *Ska vi tala finska? En idéskrift för finskan i Sverige/Puhutaanko suomea? Ideoita suomen kielen elvytykseen*
(Skriften kan laddas ner från Sverigefinländarnas delegations webbsida:
www.sverigefinne.se)

Jarmo Lainio: *Barn kan bli tvåspråkiga vuxna / Lapsista voi tulla kaksikielisiä aikuisia*
(Finskt språk- och kulturcentrum / Suomen kielen ja kulttuurin keskus, Mälardalens högskola)

